

KMETOVOALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 90 K, na $\frac{1}{2}$ strani 60 K, na $\frac{1}{3}$ strani 30 K, na $\frac{1}{4}$ strani 15 K in na $\frac{1}{12}$ strani 8 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta. Vsaka vrsta v »Malih naznanilih« stane 30 h.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 12. V Ljubljani, 15. avgusta 1914. Letnik XXXI.

Obseg: Oklic na kmetovalce. — Ogled tvornic apnenega dušika v Dalmaciji. — Nekaj podatkov, ki naj se upoštevajo pri normalnih porodih govedi. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — **Inserati.**

Gospodarji! Avstrijski kmetovalci!

Prišel je dolgo pričakovani trenutek za vsakega domoljubno čutečega Avstrijca — bil te ali one narodnosti ali stranke — vojna je napovedana, naš presvetli gospod in cesar kliče svoje narode pod orožje, da končajo z orožjem zločinsko postopanje srbske vlade, njene zavratne naklepe na dinastijo in domovino.

V mirovnem času smo že večkrat naglašali, da temelji **obrambna in življenska** sila naše države v kmečkem ljudstvu. Na nas je zdaj ležeče, da v trenutku, ko nas kliče domovina, z naporom vseh svojih sil izpolnimo požrtvovalno našo nalogo popolnoma.

Gospodarji in kmetje avstrijski!

Na boj, cesar in domovina potrebuje Vaših krepkih rok!

Zberite se okrog slavne zastave habsburške države; mala, napuha polna država je poskusila poteptati jo v blato!

Kri visokega člana naše cesarske rodbine in njegove velikosrčne soproge vpije po kazni in maščevanju! Zapustite veselega srca dom in polje, zamenjajte dobre volje plug z mečem, borite se za sveto stvar, za cesarja in za dom!

Vi, ki ste v mirnem času temelj in življenska sila države, izkažite se tudi častno na bojnem polju, po starem ustnem izročilu bodite neomajna opora avstrijskega cesarskega prestola in naše ljubljene domovine!

Toda tudi Vi, ki ostanete doma — moške in žene — zberite svoje moči, kadar odidejo očetje, sinovi in bratje v boj, da poskrbite za dom in polje, podvojite svoje sile, Vi starci, žene in otroci, da pospravite na polju stoječo žetev kakor mogoče hitro in nezmanjšano, saj gre za osiguranje preskrbe

armade in prehranjevanja meščanstva na ta način, da ne bodo ti činitelji zaradi neutemeljenega podražanja živil občutno prizadeti.

Veliko, za avstrijsko bodočnost tako važno domoljubno gibanje zahteva, da moramo zatreti celo naše življenske agrarne interese. Gospodarji se morajo v teh časih, ko gre za najsvetejše svetinje domovine, **izjaviti solidarne s konzumujočim mestnim prebivalstvom.**

Neoporečno, četudi z največjimi žrtvami izvedljivo prehranjevanje mest po nas kmečkih gospodarjih je danes

agrarska častna dolžnost.

Tri podpisane poljedelske državne organizacije se stavljajo v tem zmislu državi in občinskim zastopstvom drage volje na razpolago ter upajo v svrhu izpolnitve od njih prevzete naloge na najizdatnejšo podporo vseh poljedelskih deželnih družb, združenih zvez in kmetijskih družb v Avstriji.

Istotako je tudi dolžnost države in občinskih zastopstev, da z odločilnimi ukrepi stopijo na prste kakemu mogočemu odirajočemu podraževanju živil obrtništva in branjarije.

Naše agrarno geslo je prej ko slej:

Blago in kri za cesarja in za domovino!

Dunaj, dne 30. julija 1914.

Za agrarno centralo

Častna predsednika:

Karol Knez Auersperg.

Alfred Simitsch,

državni vitez pl. Hohenblum.

Za c. kr. gospodarsko društvo na Dunaju

Predsednik:

Bernhart baron Ehrenfels.

Generalni tajnik:

C. kr. vladni svetnik prof. J. Häusler.

Za splošno družbo gospodarskih zvez v Avstriji:

Glavni zastopnik:

Dr. Pavel baron Störk.

Ogled tvornic apnenega dušika v Dalmaciji.

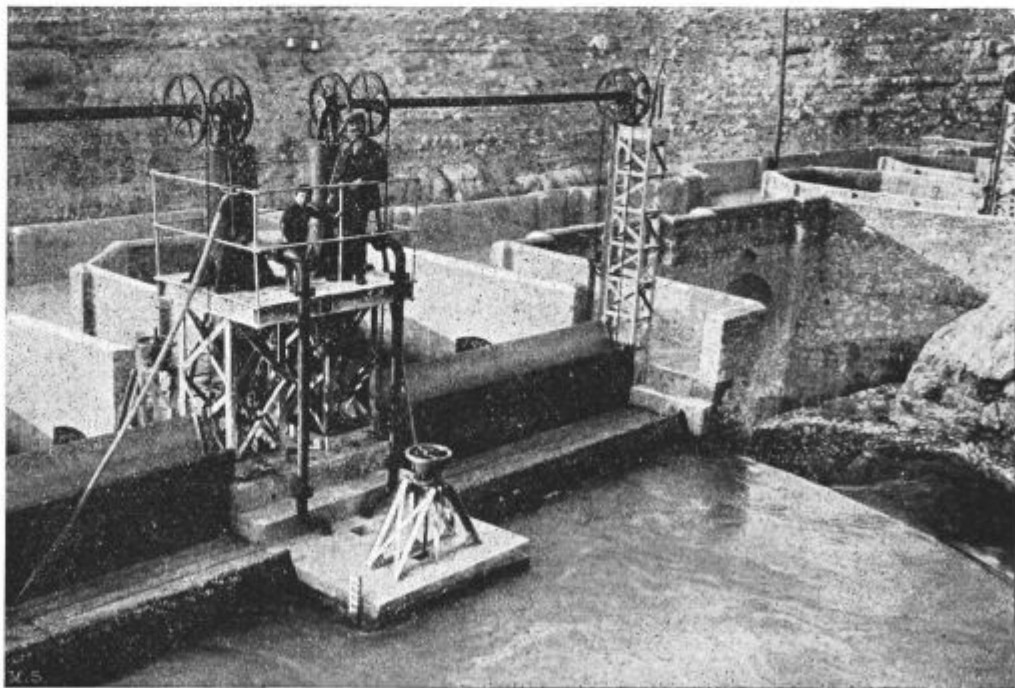
(S potovanja poroča dr. H. Lipschütz iz Prage.)

(Dalje.)

Majhen, komaj 1 m širok in 6 do 7 m dolg otok deli vodo, prihajajočo iz predora, da teče na dve strani v nabiralno kotlino, že preje omenjeno zatvorišče (podoba 59.). Zatvorišče ima namen urejati z zatvornicami pritok vode v cevi. Od zatvorišča pride voda v nabiralnik, vendarle v toliki množini, kolikor je ravno treba za obrat turbin. Centrala sil je vedno v telefonični zvezi s tvornicami in dotok vode k turbinam se tako uravnava, da proizvaja le toliko sile, kolikor je v tvornici potrebujejo. Kar je vode odveč, odteka ob strani, kakor razvidimo iz podobe 60.

V centrali so štiri turbine, ki proizvajajo po 6500 konjskih sil; vsaka je zvezana z enim dinamo. Proizvajani tok se v napetosti 30.000 volt spelje k približno 32 km oddaljenim tvornicam, ki izdelujejo karbid in apneni dušik. Centrala sil v Manojlovcu, naslikana na pod. 61. in 62., je obdana z lepim vrtilcem, ki so ga napravili inženjerji in

kjer so pridelali, kakor so pripovedovali, skoraj za pest debele jagode. Gréde za jagode seveda gnoje z apnenim dušikom in tako vidijo gospodje, ki sicer sami niso poljedelci, v koliki meri koristijo poljedelstvu, ko

Podoba 59. Krške tvornice: zatvorišče.

izdelujejo apneni dušik.

Tudi dalmatinski kmetje so že spoznali vrednost apnenega dušika. Komaj verjetno je in vendar resnično,

da se danes porabi v Dalmaciji že blizu 800 ton apnena dušika, s katerim gnoje zlasti turščici, ovsu in vinski trti. Vneto se je trudil za uvedenje apnena dušika v dalmatinsko poljedelstvo med drugimi tudi deželni kulturni svet v Zadru.

Druga taka naprava leži le kakih 15 km pota od tvornic oddaljena in je urejena za izkoriščanje okroglo 7000 konjskih sil. Tukaj delata dva dinamo z dvema turbinama.

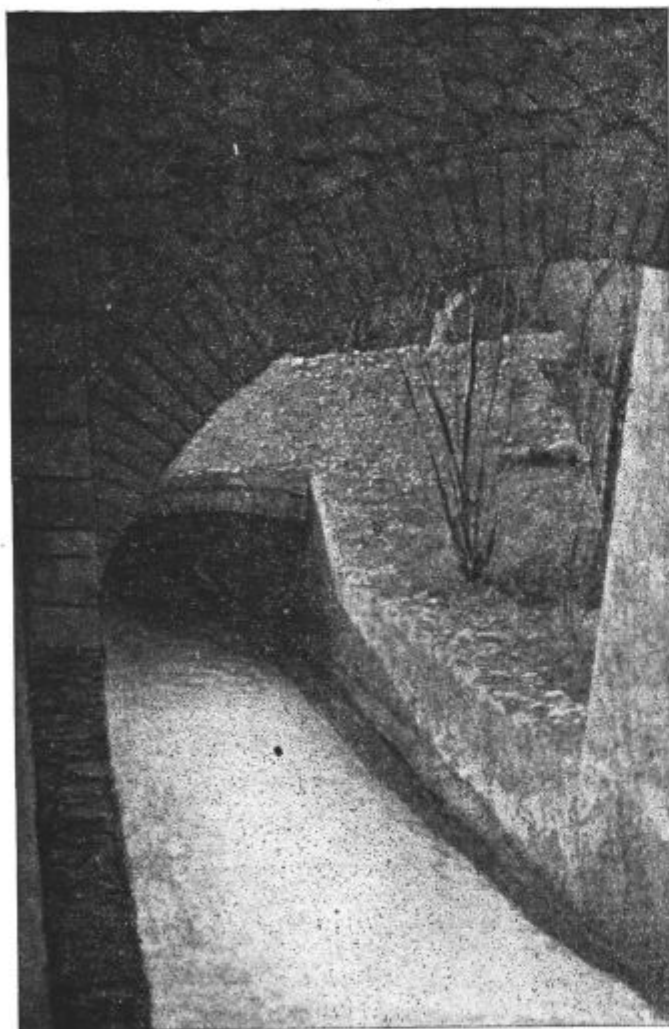
Proizvajani tok se vodi neposredno k tvornicam, ki leže tik Šibenika ob morski obali. Lega tvornic ob Krki je tako ugodna, da si ugodnejše misliti ne moremo (podobni 63. in 64.). Vse tvarine, ktere rabijo in

Pri žrebetih nahajamo nasprotno dolge in ozke glave, kakortudi dolge in tenke noge; zatorej kobile lahko rode, če so pravilno zrasle.

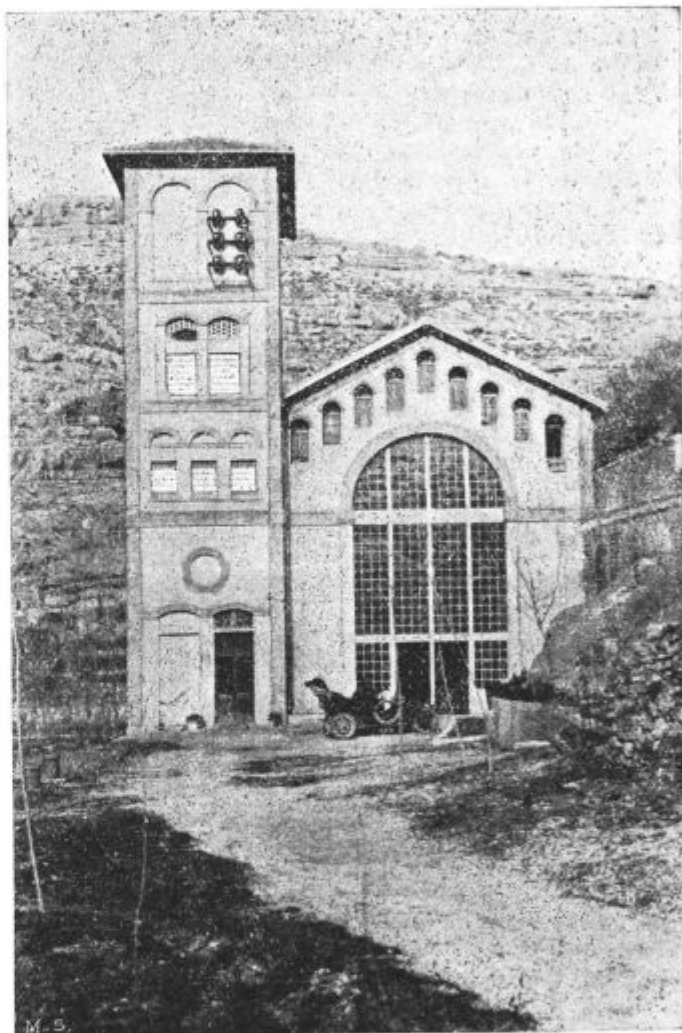
Iz teh vzrokov je pri kobilah v največ slučajih porodniška pomoč nepotrebna.

Čeprav so pri govedu razmere vobče neugodnejše, vendar ni pri vsakem pravilnem porodu umetna pomoč na mestu.

Porod torej iz navedenih vzrokov pri govedu dlje časa traja, kakor pri konju. Toda to ni tako velika napaka. Pri normalnih razmerah ne škoduje čisto nič, če se porod nekoliko zavleče. Če tele pravilno leži, to se pravi, če pride z glavo in s prednjima nogama naprej na svet, tedaj se ni treba bati, da bi poginilo.

Podoba 60. Krške tvornice: odtok preobila, iz predora pritokle vode.

Podoba 61. Krške tvornice: centrala sil v Manojlovcu.

oddajajo, se nakladajo in razkladajo v neposredni bližini: Tvornice imajo svoje lastno pristanišče, v katerem je vedno množica ladij; kamnolomi za apnenec pa so od tvornice le malo oddaljeni. (Dalje prih.)

Nekaj podatkov, ki naj se upoštevajo pri normalnih porodih govedu.

Vobče so porodi pri govedu težavnejši kakor pri konjih, in sicer iz naslednjih vzrokov:

1. Medenica je pri govedu ožja in daljša kakor pri konjih;

2. glave telet, posebno pri juncih, so kratke in imajo široko čelo. Enako razmerje je tudi pri udih.

Tele se zaduši šele potem, če se popkova vez pretrga ali pritisne. Če pride mladič z glavo naprej na svet, se popkova vez ne pretrga tako kmalu, in tudi če se že pokaže teletov gobec, ni še nevarnosti, da bi se tele zadušilo.

Drugačne in nevarnejše pa postanejo razmere, če tele pride z zadnjim delom naprej na svet. Če je lega mladiča prava, to se pravi, če je hrbet obrnjen navzgor in trebuh navzdol, potem se na prvi pogled spozna, kadar ima priti tele z zadnjim delom naprej na svet, kakorhitro se pokažejo parklji.

Pri ravnokar označeni pravilni legi mladiča, če pride z glavo naprej na svet, so podplati parkljev obrnjeni navzdol.

Če pa pride tele z zadnjim delom naprej na svet, so podplati obrnjeni navzgor.

Kakorhitro se pri rodeči kravi opazi, da stoje podplati teletovih parkljev navzgor, naj se takoj preišče z roko, da se prepriča, ali je spredaj prednji ali zadnji del.

Če se čuti z roko mladiča skočni člen ali rep, potem se s pomočjo ne sme dolgo čakati, kajti po izkušnji se teleta, ki pridejo z zadnjim delom naprej, hitreje zaduše. Pri tej napačni legi mladiča se mora porod pospešiti stem, da se tele za zadnji nogi močno vleče ven, in se pri tem ne sme mnogo časa izgubljeni.

Če so pa teleta v pravi legi, potem naj se počaka in se ne sme izgubiti potrpljenje, če porod traja dlje časa.

Če so glava in udje v pravilnem položaju in če ni druge nepravilnosti, potem bodo krave v največ slučajih svoje mladiče žive porodile, ne da bi jim bilo treba pomagati.

To bo gotovo v tem slučaju, če so se krave že večkrat oteletile, če imajo široko medenico, če niso debele in če jim v času, ko so breje, ni manjkalo potrebnega gibanja. S prenagljeno in nepotrebno pomočjo pri porodu se več škoduje kakor pomaga. Hoteč rešiti življenje teletovo, se pripravi krava in mladič v največjo nevarnost.

Pri prezgodnji in nepotrebni pomoči pri porodu se največkrat zgodi, da se pretrga in nevarno poškoduje maternični vrat ali sramnica. Po velikosti teh poškodb nastane potem takoj ali čez nekoliko dni predor v trebušno votlino, in taka žival je izgubljena.

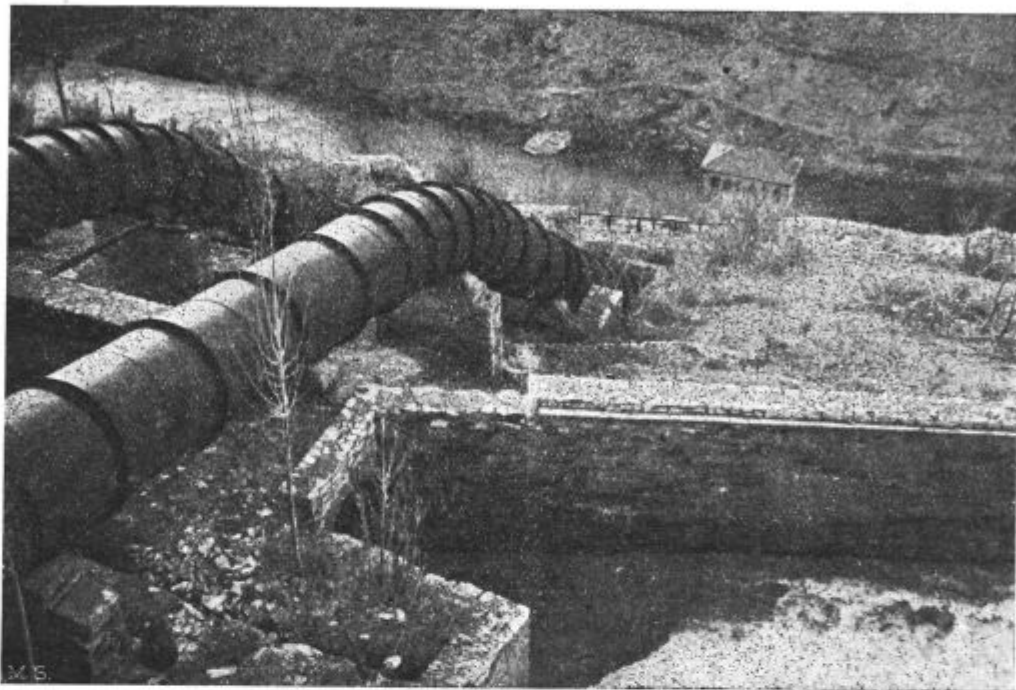
V najugodnejšem slučaju se poškodba dolgo časa gnoji ter zahteva jako skrbno ravnanje, da ne ostanejo stalne zle posledice.

Tega se pa ni treba bati, če se pri lahkih ali malo dlje trajajočih porodih prepusti storitev kravi, ali pa se samo malo pomaga.

Če se opazi — kadar počí mehur — da so se glava in noge že globoko potisnile v medenico in da se mladič vselej pri popadkih nekoliko naprej potisne, potem pomoč sploh ni potrebna, kajti vsled krčenja materničnih mišic in vsled delovanja trebušnih mišic

se v normalnih razmerah tele rodi, ne da bi bilo treba pri porodu pomagati. Vendar ni napačno, če se nekoliko potegne, kadar se glava pokaže iz sramnice, da se tele prej oprosti. Zaprek ponavadi potem ni nobenih več in kravi se prihrani nadaljnji napor.

Če se pa pri kakem porodu že vidi gobec iz

Podoba 62. Krške tvornice: cevi, ki vodijo v dolino v Manojlovac; ob strani odteka preobila voda.

Podoba 63. Glavni pogled na krške tvornice pri Šibeniku.

sramnice, porod se pa ustavi in se krava zaman trudi, da bi spravila glavo ven, potem naj se ji porod malo olajša stem, da se nalahko povleče tele za noge in za gobec.

To se pa sme le v tistem času zgoditi, ko ima

krava popadke, ne pa med presledki. Pri ležečih živalih se mora vleči vedno navzdol, nikdar ne navzgor ali na stran.

Da pri porodu kakih 5 do 6 oseb močno pomaga vleči z namenom, dobiti kakorhitro mogoče tele ven, je le v redkih slučajih na mestu in se ima zgoditi le pod vodstvom kakega izvedenca, če se z daljšim čakanjem nič ne doseže in je življenje krave v nevarnosti.

Dostokrat se morajo krave po tako močnem naporu zaklati ali izkrvave notranje kmalu zatem. Temu se pa lahko izogne, če se ravna mirno in počasi. Pomočnik pri porodu mora namreč pomisliti, da potrebuje razširjanje materničnega vrata in drugih porodnih potov ne redko precej časa in da sme tudi s počasnim porodom biti zadovoljen.

Razentega je treba pomisliti, da je bolje, če se zaduši tele, kakor da bi poginila dragocenejša krava s teletom vred.

Pri privesnicah je dostokrat preozka sramnica ne-

Ozdravljenje omenjenih poškodb je le v najredkejših slučajih mogoče. Temu pa se da izogniti pri previdni in potrpežljivi pomoči.

Če zaostane glava v sramnici, ki je že prišla do čela, tedaj se mora predvsem glava teleta in porodniška pota z roko dobro namazati.

Zato se lahko rabi laneno olje, sluz lanenega semena, čista svinjska mast itd. Če se dobro namažejo stisnjeni in osušeni deli, ima to dostikrat presenetljiv uspeh. Ko se je to zgodilo, naj se skuša z roko polagoma razširiti ozko sramnico ali jo potegniti s čela teletovega. Medtem naj se ponavlja mazanje.

Če se pa zaman dlje časa trudi brez posebnega uspeha, če se opazi, da je tele v nevarnosti, da se zaduši, če mu že visi višnjev jezik iz gobca, potem naj se ne čaka dalje in naj se naredi na vsaki strani sramnice tri majhne zareze v kožo.

Potem naj se močno potegne in glava bo takoj zunaj.

Zareze se bodo sicer naprej pretrgale, toda rane na strani sramnice niso nevarne. Dajo se lahko zdraviti in se v kratkem času popolnoma zacelijo.

Nevarno je samo, če se pretrga sramnica na zgornjem ali spodnjem kotu, posebno na zgornjem, ker se ponavadi zraven pretrga tudi mastnik.

Veliko napako napravijo nevedni pomagači pri porodu tudi na tale način. Ker se maternični vrat včasih počasi odpira in se v kljub krepkemu naporu krave ne prikaže mehur, tedaj začno preiskovati z roko in pridejo pri tem do mehurja, ki je še precej daleč notri. Ker čutijo v mehurju noge in gobec mladiča, pretrgajo vodni mehur, da bi stem pospešili porod. Voda odteče, noge mladiča se zaderejo globoko v medenico, toda porod se kmalu ustavi, ker vodni mehur še ni mogel dovolj razširiti materničnega

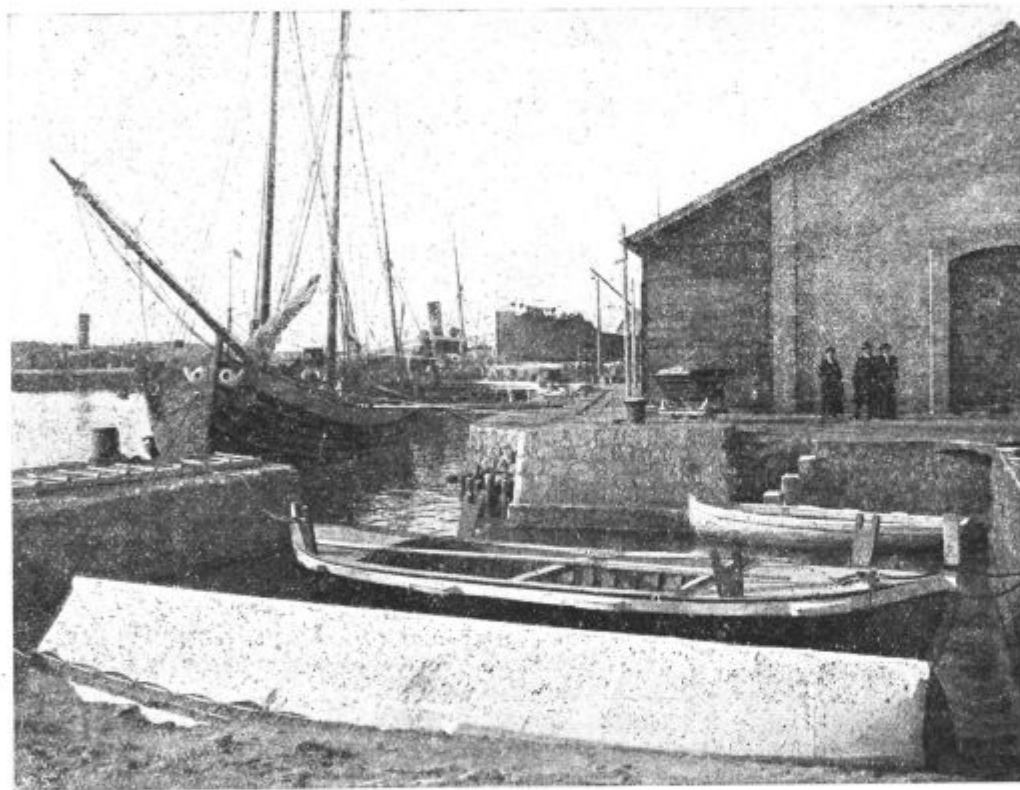
vratu. Sedaj glava ne more skozi, in maternični vrat se ne razširi več.

Če bi bil ostal vodni mehur nedotaknjen, potem bi se maternični vrat v kratkem času razširil in glava bi bila brez zaprek prišla v medenico. Sedaj se prično težave.

Pri nadaljnjih močnih popadkih se mora glava, ki ne najde izhoda, obrniti navzgor ali navspod, in tako nastane napačna lega glave. Če v teh slučajih ni izvedenega pomagača pri roki, potem dotična žival gotovo pogine.

Druga velika napaka obstoji v tem, da pomočnik ni dovolj previden v izbiranju vrvi, ki jo dene čez vrat in v naglici vzame prvo, ki je pri rokah. Če imajo te vrvi zelo debele vozle, niso zanič.

Če krava ni prostorno zrasla, tedaj se s temi vozli lahko nevarno poškoduje sramnica in tudi maternični vrat.

Podoba 64. Tvrniško pristanišče krških tvornic.

prijeten porodni zadržek. Če vrhutega junice store junce s širokimi glavami, potem pride glava še teže skoz sramnico. Brez umetne pomoči pridejo v takih razmerah teleta šele čez dlje časa in med močnim naporom krave ali pa sploh ne pridejo na svet.

Pri takih zaprekah pride glava brez posebnih težav do čela iz sramnice, potem jo je pa nemogoče spraviti tudi samo za nekaj centimetrov naprej.

Pomoč pri preozki sramnici zahteva veliko potrpljenja in previdnosti.

Posreči se sicer v največ slučajih dobiti glavo ven, če se dene čez vrat nalašč za take slučaje pripravljena vrv in se zanjo močno vleče.

Navadno se pa pri tem pretrga stena od sramnice do mastnika. To je jako neprijeten pripetljaj, kajti živali s takimi poškodbami so za vedno pohabljene in so manj vredne. Posestnik je primoran izločiti jih od plemena.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa kmetijsko-gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo Kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrstijo med „Vprašanja in odgovore“, na ostala vprašanja se pa odgovarja pisмено, če je priložena znamka za odgovor. Odgovarja se edino le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom; vrzimo vprašanja ali taka, ki so zaznamovana le z začetnimi črkami, se vržejo v koš. V „Kmetovalcu“ se pri vprašanju nikdar ne natisne vprašalevo ime, ampak vedno le pričetne črke imena in kraja. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj 4 dni pred izdajo lista; na pozneje došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako kmetijsko-gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso kmetijsko-gospodarska, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pisмено, če je pisemu priložena 1 K v znakih kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu. Zadnje zlasti velja za pravne odgovore, ki seveda morejo biti le splošne vsebine, kajti uredništvo ne more poznati vseh včasih zelo važnih okoliščin in zato za take odgovore ne prevzame nikakega jamstva.

Vprašanje 123. Semensko ajdo dam vsako leto pred setvijo dobro očistiti, vendar je potem v dozoreli ajdi veliko zrnja, ki je raskavo in debelo, drugače je pa podobno ajdi. Kaj je vzrok, da se ajda izpremeni, in kako se to prepreči? (J. L. v R.)

Odgovor: Med našim ljudstvom je razširjeno napačno mnenje, da se ajdovo seme izpremeni, i. s. v takozvano turško ajdo. To pa ni resnično. Med najbolj čiščenim semenom se še vedno dobi nekaj zrn tatarske ajde (Polygonum tataricum). Tako seme pa lahko tudi od drugod pride na njivo, Tatarska ajda je zelo rodovitna in ji mráz nič ne škoduje, zato se močno in hitro razplodi ter se potem nahaja v velikem številu med pravo ajdo. Iz pravega ajdovega semena zraste vedno le prava ajda in primes turške ajde izvira le od rastlin, ki so zrastle iz tatarske ajde. Edino sredstvo, zatirati turško ajdo, ki je plevel, je, sejati kolikor le mogoče čisto seme.

Vprašanje 124. Kako je na deteljišču zatreti silno škodljivi plevel z bulasto korenino, ki ga pri nas imenujemo pojavec? Pred leti ta plevel na naših deteljiščih ni bil razširjen, a sedaj se je silno razmnožil in mestoma deteljo popolnoma uničil. (D. Z. v G.)

Odgovor: Pojavec ali pojatnik je za deteljo hud plevel, ker s svojimi koreninami sega v deteljne rastline, jim izsesava sok ter jih uničuje. Pojatnik se razmnožuje s semenom, ki je silno drobno, še drobnejše kakor predenčno seme. Vsaka rastlina pojatnika naredi več tisoč semenskih zrn, zato se pojatnik na deteljišču silno hitro razmnožuje. Predvsem se mora vedno sejati dobro očiščeno deteljno seme, in sicer iz krajev, kjer ta plevel ni razširjen. S pojatnikom zapleveljena njiva se mora vselej tako zgodaj pokositi, da pojatnikovo seme ne more dozoreti.

Vprašanje 125. V novih svinjelih nameravam narediti cementna tla, pa mi nekteri odsvetujejo, češ da niso zdrava in so lesena boljša. Kakšna tla priporočate za svinjake? (J. K. v L.)

Odgovor: Mi Vam odločno priporočamo za svinjak cementna tla, ki naj bodo tako narejena, da se gnojnica sproti odteka po jarku, ki skozenj ne more prepiti do prasičev. Cementen tlak je pozimi pač mrzel, zato naj se v tem času v koš položi iz desak skupaj zbit tako velik oder, da živali lahko na njem leže. Leseni oder naj tesno leži na tlaku, kajti za prasiče ni kmalu slabšega, kakor prazen prostor pod tlemi, da skozi vleče. Lesena tla, če ni spodaj praznega prostora, sicer niso napačna, a niso trpežna in se težko razkužijo, če pride v svinjak kaka kužna bolezen. Berite knjigo „Sosedna Razumnika prasičereja“, ki jo dobite pri naši družbi za 1 K.

Vprašanje 126. Kako naj krmim dva meseca staro žrebe, ki mu je mati poginila? Ali mu smem dati kravje mleko in koliko ter kako naj ga sploh krmim, da ga ohranim pri življenju? Žrebe sicer že sedaj rado je otavo in oves ter pije svežo vodo. (K. P. v D.)

Odgovor: Kravje mleko ni nič kaj prida za žrebe, zato se rabi z vodo pomešano in pocukrano le v sili, če kobila precej ali kmalu po ožrebetitvi pogine. Vašemu osemtedenskem žrebetu, ki že rado je druge reči, dajte na vodi kuhanega mlačnega ješprena, ki se nekoliko zalije s svežim kravjim mlekom. Taka ješprenova juha, ki se mlačna daje, žrebetom zelo prija, ki jo radi uživajo, in najbolje nadomešča kobilno mleko.

Vprašanje 127. Zakaj se živina tako slini, da kar curkoma iz gobca teče, kadar je svežo deteljo? Rezanje in mešanje z rezanico nič ne pomaga in slinjenje le tedaj preneha, če živali nič detelje ne dobe, zato je po mojem domnevanju le ta vzrok. (S. F. v A.)

Odgovor: Detelja, bodisi sveža ali posušena, ki povzroča pri živini hudo slinjenje, je napadena od rje, ki jo dela gliva „*Uromyces trifolii*“. Napadena detelja je pikčasta, kakor bi bila od muhjakov ponesnažena, in ne povzroča samo hudega slinjenja, temveč se morejo po daljšem uživanju izcimiti še hujše bolezni. Porabnega sredstva, da bi tako deteljo naredili neškodljivo za uživanje, ne poznamo.

Vprašanje 128. Kaj je vzrok, da postaja mleko modro vkljub temu, da so posode vedno snažne? Modro postaja mleko le kadar se kisa, če je pa pregreto ni tega opažati. (I. Š. v G. M.)

Odgovor: Mleko postaja modro vsled delovanja nekih gliv, ki prideta vanj. Te glivi se imenujeta *Bacillus cyanogenes* in *Bacillus cyaneofluorescens*. Delujeta le tedaj, ko je mleko še prav malo kisel, torej takrat, ko se začne kisati medtem, ko v močnejše kislem mleku ne delujeta, kar ste že sami opazili. V mleku je lahko samo prvo-ali drugo-avedena gliva, ali pa obe. Njiju razvoj in delovanje pospešuje njima najprimernejša toplina. Prva se najbolje počuti pri toplini 15° do 18° po Celzijevem toplomeru (navadna toplina), druga pa pri toplini 25° do 30° po Celzijevem toplomeru. Iz tega sledi, da morate mleko hraniti v hladu (po možnosti pod 10° C) ali ga pa pregreti nad 35° C. Če hočete mleko kisati, ne čakajte, da se samo prične kisati, ampak pridenite mu takoj po molži nekaj kislega mleka. Stem, da ima mleko že takoj v začetku precej kisline je delovanje omenjenih gliv otežkočeno, oziroma nemogoče, ker delujeta le v nekoliko kislem mleku. Modro mleko ni strupeno, vendar se da slabo posnemati in je maslo pač užitno, vendar zelo neokusno. Posode in shrambe morajo biti vedno snažne. J.

Vprašanje 129. Imam kravo, ki je tako mehkomolzna, da se ji mleko kar samo iz vimena izceja; zjutraj ima navadno najmanj mleka. Odkod prihaja to in ali je kako sredstvo proti tej slabi razvadi? (K. R. v D.)

Odgovor: To ni nikaka razvada, temveč prihaja od oslabelih zatvornih mišic v sescih. Slabotne zatvorne mišice so kravi lahko prirojene, ali so sploh napačno razvite ter se v tem slučaju ne bo dalo kaj prida pomagati, kvečjemu če se krava pogosto molže in se ji mleko sproti jemlje, da nikdar nima tako močnega mlečnega pritiska, kakršnega zatvorno mišičevje ne more zmagovati. Oslabelost mišičevja pa more prihajati tudi od napačne in neredne molže in je v tem slučaju poskusiti z ojačenjem zatvornega mišičevja potom trenja (masaže) in mazanja z ožvljajočimi in krepilnimi rečmi. Glede zadnjega se obrnite za navodilo do živinozdravnika.

Vprašanje 130. Ali se mora kuhana krma za prasiče soliti in koliko soli naj prasič na dan dobi? (S. M. v K.)

Odgovor: Sol je živalim potrebna, a v dobri krmi je je toliko, da ni potrebno, krmo še posebej soliti. Prasiči ne prenesejo veliko soli, zato moramo pri njih biti previdni. Če so prasiči zdravi, radi jedo in jim jed vidno tekne, potem je najbolje, da jim piče ne solimo. Če je pa krma slaba in prazna ter je prebavljanje slabo, kar se vidi na majhnem

teku, potem naj dobi prasič z ozirom na velikost v jedi največ 5—15 g soli na dan.

Vprašanje 131. Naredil sem kapnico iz betona, zato vprašam, če voda v njej res ne bo užitna, kakor nekteri tukaj trdijo, če ne denem v kapnico soli? Če je sol v kapnici potrebna, koliko se je mora noter dejati in kakšna je taka soljena pitna voda z zdravstvenega stališča? (A. F. v Ž.)

Odgovor: Voda v kapnici, ki je deževnica, ki se nabira s streh, je vedno mehka, t. j. nima v sebi apna in ogljikove kisline, zato ni nikdar tako dobrega okusa in osvežujoča kakor trda živa voda. Zaraditega je pa tudi čista voda iz kapnice še vedno prav dobro užitna in zdrava. Poglavitno je, da voda v kapnici ostane čista, zato se mora kapnica redno snažiti in dotok deževnice se mora tako urediti, da teče vedno čista v kapnico. V to svrbo je priporočeno dotok deževnice tako urediti, da doteka skoz izpran gramoz, ki zadržuje nesnago. Kakorhitro se nabere v kapnici nesnaga, zlasti ostanki raznovrstnih rastlin, se ta v vodi razkrajja in se potem v kapnici zareda raznovrstni mrčesi. Soljenje vode v kapnici razkrajjanje organskih snovi nekoliko ovira in posebno onemogočuje življenje mrčesa. Če hočete vodo v kapnici pitno ohraniti, glejte torej predvsem na skrajno snago, soli se pa tudi s pridom morete poslužiti, in sicer se je toliko v kapnico dene, da voda ostane pitna.

Kmetijske novice.

V pomirjenje. Med posestniki, ki so oddali vojaški upravi konje za vojno uporabo, krožijo različne vesti o izplačevanju kupnine za iste. V pomirjenje povemo tu, da se bodo potom poštne hranilnice v teku šestih tednov po oddaji konj izplačali tozadevni zneski. Od merodajnih strani pa se sedaj poskuša doseči, da bi se ti zneski po možnosti čimprej izplačali. Torej brez skrbi, vsak dobi svoje!

Premovanje konj na Kranjskem se za letos opusti.

Deželna gospodinjstva šola v Šmihelu pri Novem mestu prične novo šolsko leto s 1. oktobrom 1914. Šola je enoletna in traja od oktobra do konca julija. V šolo se sprejme 12 notranjih gojenk. Gojenke stanujejo v zavodu šolskih sester de Notre Dame in plačujejo za hrano in stanovanje po 30 K na mesec. Za gojenke iz Dolenjskega, ki so podpore potrebne, dovoljuje deželni odbor 6 ustanov po 15 K na mesec, to je polovico preskrbnine, ki jo je plačevati redu šolskih sester. Prošnje za sprejem in za ustanove je predložiti do 1. septembra t. l. na vodstvo deželne gospodinjstva šole v Šmihelu, pošta Kandija, kjer se dobe tudi vsa podrobna pojasnila.

Preskušnja kosilnih strojev na Grmu se je vršila drugič pri nekoliko boljšem vremenu v ponedeljek 15. junija ob treh popoldne in ob udeležbi več gospodarjev iz okolice in nekterih graščakov. Uspehi, kateri so se dosegli pri tej kratki preskušnji, so bili vobče dobri. Delalo se je s stroji: Cormick, Deering, Zmaj, Automata in s kosilnim strojem Albion. Prvo imenovane stroje sta poslali v preskušnjo tvrdka Stupica in tvrdka Schneider & Verovšek iz Ljubljane. Preden popišem posamezne stroje, bi sledeče omenil. Pri nabavi kosilnih strojev se je ravnati po dveh načelih: Če hočemo stroje, ki laže delajo, potem si nabavimo cenejše, bolj lahke ameriške stroje, kakor so: Deering, Cormick, itd. Ti so manj močni, toda iz trdnega jekla in bolj lahki za delo. Če pa hočemo imeti stroje, ki so bolj trpežni in trdni, potem si kupimo stroje domačih ali angleških tvrdk. Ti so bolj težki in bolj močni, ker so iz bolj trdnega materiala, zato so pa tudi nekoliko dražji.

Treba je za nje tudi močnejše živine. Pri vseh teh strojih je uprava za režnjo po istem načelu narejena. Kose so po 1.40 m dolge, prst od prsta 7 cm narazen. Tudi jeklena kosa je pri vseh enaka. Nekaj razločka obstoji pri opremi stroja za premikanje in vzdigovanje kose. Pri Cormicku, Automatu in Zmaju so kose na lesenem drog, ki ima čveterokotni prerez, kar je dobro. Les je namreč bolj prožen kakor železo, ki postane vsled vednega tresenja in sunkov sčasoma krhko ter se potem rajše prelomi. Čveterokotna oblika je dobra, ker ta oblika sunke bolj prenaša. Pri Deeringu je drog železen, ki je pa radi svoje oblike dosti trden. Največja razlika se kaže med posameznimi stroji pri vzvodih, ki rabijo za vzdigovanje kose. Pri Cormicku in Zmaju je ta vzvod z verigo, pri drugih strojih pa z zmetjo, kar je bolj trpežno, in kar izdatno olajšuje vzdigovanje kose. O posameznih strojih bi bilo sledeče povedati: 1. Deering je bil v dveh velikostih v preskušnji. Večji je tehtal 330 kg, manjši pa 310 kg. Manjši Deering ima krajši nož in lažja zobata kolesa, drugače je pa sestava pri obeh ista. Manjši stroj je lahek in tudi za delo z volmi pripraven. Dela hitro, čisto in prav dobro. Enako dobro je delal večji Deering. Oba stroja je dala v preskušnjo tvrdka Štupica v Ljubljani, ki jih prodaja po 320 in 360 K. 2. Cormick, 340 kg težak, je lahek in pripraven za delo s konji in z volmi. Pri njem je vzvod za vzdigovanje noža bolj nizek in manj primeren. Kosi prav dobro. Prodaja ga tvrdka Schneider & Verovšek po 340 K. 3. Cormicku sličen je stroj Zmaj, ki je pa težji, ker tehta 360 kg. Stroj se priporoča le za konje. Kosi prav dobro in čisto. Dobi se ga pri tvrdki Schneider & Verovšek v Ljubljani za 340 K. 4. Stroj Automata, ki ima svoje ime od tega, da se kosa lahko med delom samaodsebe pokonci dvigne, je bolj težak stroj, ki tehta 370 kg. Vsa sestava je precej umetnejša in tudi delo je nekoliko težje. Stane pri tvrdki Štupica v Ljubljani 375 K. To so torej uspehi preskušnje. Vsled kratkega časa, mehke zemlje in moče se ni moglo popolnoma dognati, kateremu teh strojev gre prva prednost. Gospodarjem so se dopadli najbolj: Deering, Cormick in Zmaj. Natančneje dognati prednosti teh strojev bi se dalo le po večkratni in daljši uporabi. Treba bo v tem oziru delati še nadalje poskuse. Omenil bi še, da se je stroj Albion tvrdke Clayton & Shuttlerworth na Dunaju tudi dobro obnesel pri preskušnji in ni zaostal za ameriški stroji, dasi je že sedmo leto v uporabi. Seveda je pa ta stroj, kakor je že spredaj omenjeno, nekoliko dražji. Cena mu je 500 K, medtem ko se dobe ameriški lahki kosilni stroji že po 340 K in ceneje. Važno je pri vseh teh strojih, da se dobro mažejo s strojnimi oljem in ne s petrolejem, in da se med rabo in po rabi skrbno snažijo, ter da se noži dobro brusijo. Seveda je veliko tudi na travniku samem ležeče in na kakovosti krme. Nabava kosilnih strojev je postala za gospodarje, ki imajo mnogo travščine, pri sedanjem pomanjkanju delavcev, nujno potrebna. Dober stroj dela hitro in za 6—10 koscev.

V.

Družbene vesti.

*** Vsled vojaških transportov** je sedaj na železnicah promet za drugo blago, ki ne služi vojni preskrbi, začasno prekinjen. Družba prosi vse one ude, ki so naročili oljnata močna krmila, naj nekoliko potrpe, ker bo v prav kratkem času mogoče vse naročbe po vrsti izvršiti. Oljnatih močnih krmil je zadosti v zalogi in kdor utegne, naj pride z vozom v Ljubljano, če železniške pošiljatve ne more dočakati. Krmil za domačo živino nikakor ne bo primanjkovalo, kakor nekteri domnevajo, ker so

avstrijske in ogrske oljarne z močnimi oljnimi krmili za najmanj leto dni dobro preskrbljene.

* Umetna gnojila ima c. kr. kmetijska družba na slednja v zalogi:

Tomasovo žlindro. Cena za nadrobno oddajo 18odstotne žlindre v Ljubljani je K 7.—, 19% K 7.25 100 kg.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po K 7.— 100 kg z vrečo vred.

Kalijevo sol po K 12.60 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 34.—K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo.

* Za živinorejce ima družba v zalogi požiralnikove cevi za odrasle goved po 12 K komad in za teleta, ovce in koze po 7 K komad. Trokarji so po 5 K komad. Požiralnikove cevi in trokarji služijo v to, da se napenjanje goved hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

Tropine podzemeljskega oreha. Te tropine imajo zajamčeno 56 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi in stanejo K 20.— 100 kg. Vreče so po 75 kg.

Lanene tropine, ki so zelo priljubljene, ima družba vedno v zalogi. Stanejo K 20.— 100 kg v Ljubljani, v vrečah po 50 kg.

Sezamove tropine. Družba je ugodno kupila večje množine najfineje zmletih sezamovih tropin in jih oddaja po K 20.— 100 kg iz Ljubljane. Vreče so po 75 kg.

Sladkornata močna krmila kot izborna okrepčujoča primes k drugim krmilom ima c. kr. kmetijska družba v zalogi ter jih oddaja le v celih vrečah po 50 kg, in sicer mešanice za pitanje govedi, prasičev ter za molzne krave po 19 K 100 kg z vrečami vred iz družbenega skladišča ali postavljene na ljubljanski kolodvor.

Ribja moka. Odslej bo imela c. kr. kmetijska družba v zalogi ribjo moko, ki je izborna močno krmilo za prasiče. Družba jamči za njeno sestavo in zlasti za okoliščino, da zanesljivo nima v sebi preveč toščobe. Opozarjamo prasičerejce na spis „Močno krmilo »ribja moka« kot pospeševalno sredstvo za rast in pitanje prasičev“, ki je izšel v devetnajsti številki lanskega „Kmetovalca“ in ki ga kot „Gospodarsko navodilo“ prasičerejcem in tudi perutninarjem na zahtevanje brezplačno pošljemo. Ribja moka vsebuje najmanj 50% beljakovin, 13% fosforovokislega apna in največ 3% toščobe ter stane pri manjših množinah 35 vinarjev kg, v izvornih vrečah po 75 kg pa 34 vinarjev kg z vrečo vred. — Majhne platnene vrečice, ki vsebujejo po 5 kg, stanejo 2 kroni z vrečico in voznim listom vred, a brez poštnine.

Klajno apno, 38—42%, precipitirano (ne žgano) blago, oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg po 22 h. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljateve na zunanost se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja.

Živinsko sol priskrbuje družba vsem tistim, ki ne

morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 7 K 20 h 100 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinsko sol se izvršujejo, ki se zanje denar naprej pošlje.

Za vinogradnike in vinske trgovce ima odslej naprej kmetijska družba vedno v zalogi vrhu drugega še sledeči novi dve kletarski potrebščini: 1. Bernadotov vinomer (vinsko tehtnico) za hitro določanje alkohola v vinu mrzlim potom. Cena temu vinomeru je 6 K ter je denar pri naročitvi naprej poslati. 2. Eponit, s katerim se vzame vinu vsak zoprni okus ali duh, bodisi po gnilobi, plesnivcu, po sodu, grenkobi itd. Kg eponita stane 5 K brez poštnine in zavoja. Množine eponita po 10 dkg se pošilja za 60 vinarjev s poštnino in zavojem vred kakor vzorec brez vrednosti in je denar naprej poslati. Opozarjamo na spisa c. kr. kletarskega nadzornika Fr. Gombača o vinomeru in o eponitu v 6. številki letošnjega „Kmetovalca“.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

R a z g l a s

o sprejemu gojenk v kmetijsko gospodinjstvo šolo c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

V prvi polovici meseca oktobra se otvori šestnajsti tečaj gospodinjstva šole. Gojenke morajo stanovati v zavodu, ki je pod vodstvom čč. gg. sester iz reda sv. Frančiška. Zavod je v posebnem poslopju poleg Marijanišča na Spodnjih Poljanah v Ljubljani.

Pouk, ki je slovenski in brezplačen, zavzema poleg verouka, vzgojeslovja, zdravoslovja, ravnanja z bolniki, spisja in računstva vse one predmete, ki jih mora umeti vsaka dobra gospodinja, zlasti se pa poučuje teoretično in praktično o kuhanju, šivanju (ročnem in strojnem), pranju, likanju, živinoreji, mlekarstvu, vrtnarstvu itd. Gojenke se istotako vežbajo v gospodinjstvem knjigovodstvu ter v ravnanju z bolniki in z bolno živino.

Gojenke, ki se žele učiti nemškega jezika, dobe v tem predmetu brezplačen pouk in priliko, da se v enem letu zadosti privaditvi nemškemu jeziku.

Gojenka, ki bo sprejeta v zavod, plača na mesec za hrano, stanovanje, kurjavo, razsvetljavo, perilo, t. j. sploh za vse, 35 K, ali za ves tečaj 385 K. — Vsaka gojenka mora prinesiti po možnosti naslednje obleke s seboj: dve nedeljski obleki, tri obleke za delo, dva para čevljev, nekaj belih in barvanih jopic za ponoči, štiri barvana spodnja krila, dve beli spodnji krili, šest srajc, šest parov nogavic, 10 do 12 žepnih robcev, šest kuhinjskih predpasnikov in tri navadne predpasnike. (Predpasniki za delo se tudi priskrbe v zavodu proti plačilu.) Če ima ktera več obleke, jo sme prinesiti s seboj.

Deklice, ki hočejo vstopiti v gospodinjstvo šolo, morajo:

1. dovršiti že 16. leto; le izjemoma, v posebnega ozira vrednih slučajih se more dovoliti sprejem mlajših učenk;
2. znati čitati, pisati in računati;
3. predložiti zdravniško spričevalo, da so zdrave;
4. predložiti obvezno pismo staršev ali varuha, da plačajo vse stroške;

5. zavezati se, da bodo natančno in vestno izvrševale vsa dela, ki se jim nalože, ter da se bodo strogo ravnale po hišnem redu.

Prošnje za sprejem, ki jim je priložiti šolsko in zdravniško spričevalo ter obvezno pismo staršev, oziroma varuha, naj se pošljejo

do 10. septembra t. l.

glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe kranjske v Ljubljani.

V prvi vrsti se v gospodinjstvo šolo sprejemajo deklice, ki imajo domovinsko pravico na Kranjskem; če bo pa v šoli prostora, se bodo sprejemale tudi prosilke iz drugih dežel.

Prošnje za sprejem bodo rešene med 20. in 25. septembrom.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, dne 15. julija 1914.